

SAVJETOVANJE ARHIVSKOG DRUŠTVA SLOVENIJE

Dana 2. prosinca 1992. održano je u Arhivu Republike Slovenije savjetovanje Arhivskog društva Slovenije. Savjetovanje je bilo u svezi s pripremom novih propisa na području zaštite prirodne i kulturne baštine. Zamišljeno je kao prilog javnoj raspravi o prijedlozima novih propisa, ali se od slovenskih arhivskih djelatnika očekuje da i nadalje budu aktivni sudionici u donošenju arhivskih propisa.

Referati u prvom bloku neposredno govore o novim propisima, dok se referati drugog bloka odnose na neke posebne teme, ali su također vezani uz prijedloge novih propisa. Dr. J. Pirković je u svom referatu "Sistemska organiziranost na području varovanja kulturne dediščine" dala prikaz dosadašnjeg rada na novim propisima. Taj rad traje već dosta dugo, a polazna je postavka bila da se kao i prije jedinstvenim zakonom obuhvati cijelo područje zaštite prirodne i kulturne baštine. No, u toku rada došlo je do izmjene koncepcije tako da će nova regulativa sadržavati jedan "krovni" zakon i 3 posebna, od kojih je jedan arhivski. Krovni bi zakon trebao regulirati samo ono što je zajedničko svim segmentima zaštite prirodne i kulturne baštine. Taj bi zakon trebao sadržavati definicije osnovnih pojmova, postupak registracije baštine, odredbe o iznošenju kulturne baštine iz zemlje te sustav financiranja cjelokupne djelatnosti. Status kulturne baštine stjecao bi se upisom u registar. Jedan od registara je i registar pokretne baštine u koji bi se upisivala i arhivska građa. Režim izdavanja dozvola za iznošenje baštine u inozemstvo potrebno je uskladiti s međunarodnim konvencijama i praksom zapadnih zemalja. Financiranje treba odrediti jedinstveno kako ne bi bilo razlika među pojedinim segmentima. Poreznom politikom i drugim mjerama treba stimulirati privatnike na ulaganje u zaštitu kulturne baštine kojom upravljaju.

Dr. D. Krnel-Umek se nadovezala na prethodni referat, ali je uglavnom iznosila postavke prijedloga arhivskog zakona. Radi se o drugom nacrtu koji je izradila ekspertna grupa pod vodstvom dr. J. Žontara. Referentica je iznijela neke dileme, koje još nisu raščišćene. Najvažnije je pitanje organizacije i statusa javnih arhiva. Dosadašnja dvojnost (republički i regionalni arhivi) negativno je utjecala na arhivsku djelatnost. Stoga je to potrebno urediti jedinstveno, ali još nije precizno definirano kako. Osnivač svih arhiva trebala bi biti Vlada Republike Slovenije. Prijedlog zakona predviđa osnivanje Arhivskog savjeta u čiji sastav bi ušli arhivski stručnjaci te stručnjaci iz uprave, znanosti, školstva i gospodarske komore. Odnos prema Ministarstvu kulture, tj. razgraničenje kompetencija, nije još točno definiran. Nisu precizno utvrđene kompetencije arhivskih inspektora, ali bi one trebale biti nešto veće nego do sada. Posebnim odredbama o korištenju treba precizno odrediti odgovornost arhiva i arhivskih djelatnika te korisnika za objavljivanje podataka iz građe.

V. Čopič se u svom referatu "Sistemska ureditev na području arhivske dejavnosti" vratila na temeljna načela reguliranja ove problematike. Temeljno je načelo da propisi što manje zadiru u pitanja struke. Regulativa je nužno restriktivna te da ne bi imala negativnog utjecaja na struku, potrebno ju je ograničiti. Drugo načelo, usko vezano s prvim, je deregulacija na pod-

ručju kulture zbog njezine specifičnosti kao stvaralačke ljudske djelatnosti. Cilj je ovog načela sudjelovanje struke u oblikovanju kulturne politike. Kulturna baština mora biti dostupna za korištenje bez obzira da li je u javnom ili privatnom vlasništvu. To pretpostavlja jasno definiran odnos između države i privatnih vlasnika kulturne baštine. Izvorne ovlasti pripadaju isključivo državi, a da li će ih i u kojoj mjeri ona prenijeti na lokalne zajednice ostaje otvoreno. U raspravama su bile prisutne dvije koncepcije u odnosu na regionalne arhive. Prva koncepcija predviđa regionalne arhive kao organe Ministarstva. Druga koncepcija, koja se pokazala prihvatljivijom, predviđa regionalne arhive kao javne ustanove. Ova druga koncepcija traži da se odredi mreža arhiva.

Započinjući svoj referat "Razvoj arhivske dejavnosti" dr. Klasinc je istakao da je u ovom trenutku, dok je donošenje propisa još u pripremi, teško govoriti o naslovnoj temi. On je iznio niz problema, na koje je već upozoravao posljednjih godina na raznim savjetovanjima. Kao važan problem ističe organizaciju arhivske službe, jer smatra da bi bilo nesmotreno centralizirati ju. Arhiv Slovenije bi trebao biti prvi među jednakima. Dr. Klasinc je protiv kopiranja tuđih zakona. Pojavio se problem novih imalaca arhivske građe. Treba precizno odrediti odnos arhiva prema privatnim imalcima. Arhivska građa treba biti zaštićena bez obzira gdje je, kod koga i kada je nastala. Novim se zakonom ne smije ukinuti, niti ograničiti stručna samostalnost arhiva.

Gospodin V. Žumer se osvrnuo na neke veće promjene iz posljednjih godina, koje su neposredno ili posredno vezane uz arhivsku službu. Podsjetio je na promjene u ustrojstvu državne uprave, preuzimanje arhivske građe Arhiva CK SKS i Arhiva Instituta za historiju radničkog pokreta. Donesena je i odluka o vraćanju crkvene arhivske građe, posebno matičnih knjiga, crkvenim organizacijama. Posljednjih se mjeseci intenzivno radi na sukcesiji arhivske građe bivše SFRJ. Pokušalo se osnovati Međunarodni institut za arhivstiku. U Ministarstvu unutarnjih poslova osnovan je kao posebna samostalna organizacijska jedinica Arhiv, u koji je koncentrirana građa nastala do 1965. godine, čime je spriječeno samovoljno postupanje s tom građom.

Nakon prvog bloka uslijedila je diskusija, u kojoj je kao i u referatima, bilo različitih stajališta o pojedinim problemima. Nakon pauze savjetovanje je nastavljeno referatima koji su se bavili nekim posebnim pitanjima zaštite arhivske građe.

Ovaj blok je otvorio mr. C. Vegan, koji je govorio o zaštiti osobnih podataka. Zakon kojim se to regulira stupio je na snagu 1. siječnja 1992. godine. Zakonom je regulirano na koji se način osobni podaci mogu prikupljati (neposredno ili posredno), u koje se svrhe mogu koristiti, te kome je dopušteno korištenje. Svatko ima pravo uvida u svoje podatke. Iako se u praksi to još uvijek sakriva, izražena je nada da će se to uskoro izmijeniti. Zakon sadrži i odredbe o tehničkim aspektima zaštite osobnih podataka, kako onih na konvencionalnim, tako i onih na magnetskim medijima. Pri Ministarstvu znanosti i tehnologije osnovan je katalog zbirke osobnih podataka. U tom će se katalogu evidentirati sve zbirke osobnih podataka. Iz tog će

kataloga biti vidljivo koji organ vodi zbirku, koja je svrha te zbirke, kao i na koje se osobe odnosi, te koje podatke sadrži.

U diskusiji o ovom referatu dr. Klasinc je istakao problem odgovornosti arhiva i arhivskih djelatnika za korištenje osobnih podataka sadržanih u arhivskoj građi, te pitanja obveze stvaralaca arhivske građe da prilikom predaje arhivske građe arhivu upozore na one dokumentacijske cjeline koje sadrže osobne podatke.

Gospodin M. Polenšek je govorio o dostupnosti arhivske građe. Njegovo je mišljenje da je prijedlog zakona u određivanju nekih rokova dostupnosti previše restriktivan, pa time ne izlazi u susret interesima znanosti i kulture. Arhivsko bi zakonodavstvo trebalo uvažavati sve pravne interese pojedinaca i pravnih osoba koji su utvrđeni drugim propisima, ali ne može predvidjeti neke buduće pravne interese. U svezi s tim, pozvao se na raniju diskusiju o odgovornosti za korištenje nekih podataka iz arhivske građe. U tom je smislu potrebno formulirati i određene odredbe, jer po njegovom mišljenju arhivi i arhivski djelatnici ne mogu biti odgovorni za posljedice koje mogu nastupiti upotrebom podataka iz arhivske građe.

Dr. J. Žontar i dr. P. P. Klasinc su imali referate na istu temu – školovanje i obrazovanje arhivskih djelatnika – ali se njihova stajališta bitno razlikuju. Dr. J. Žontar je na početku svog referata iznio neke podatke o strukturi stručnih arhivskih djelatnika u slovenskim arhivima. Ukupan broj djelatnika sa stručnim ispitima je 139, od toga su 4 doktora, 6 magistara, 91 sa VSS, 19 sa VŠS i 19 sa SSS. Neke studije iz zapadnih zemalja, koje je dr. Žontar koristio, kao optimalan odnos navode 1 VSS : 2 VŠS : 3 SSS. U Sloveniji, kao i u većini bivših socijalističkih zemalja, struktura je okrenuta naglavce. Dr. Žontar smatra da je potrebno učiniti kvalitativne pomake na svim razinama obrazovanja. Kao najpogodnije visokoškolsko obrazovanje smatra studij povijesti, ali s nekim promjenama ili prilagodbama obrazovnog programa. Kadrove s višom stručnom spremom trebalo bi pripremati pretežno u Višoj upravnoj školi. Najpogodnije srednjoškolsko obrazovanje je, prema mišljenju dr. Žontara, klasična gimnazija. Program stručnih ispita morao bi se prilagoditi školskom sustavu. Osim toga, dr. Žontar se zalaže za kvalitetno permanentno obrazovanje, pri čemu je istakao primjer njemačke arhivističke škole u Marburgu. Trebalo bi nastojati da i slovenski arhivisti odlaze na tečajeve i specijalizacije u tu i druge arhivističke škole.

O istoj temi, ali s radikalno drugačijim pristupom, referirao je dr. Klasinc. On se zalaže za potpuno odvajanje arhivistike od studija povijesti. Stoga on kao odgovarajuće rješenje predlaže osnivanje katedre za arhivistiku na Pedagoškom fakultetu i otvaranje četvorogodišnjeg studija. Takav bi studij zadržao neophodne povijesne sadržaje, ali bi bio obogaćen specifičnim arhivističkim predmetima, kao i bogatim informatičkim sadržajima. Takav bi studij ujedno pružio solidnu osnovu za postdiplomski studij.

Referat mr. B. Kolaru odnosio se na ulogu i status crkvenih arhiva u mreži arhivskih ustanova. Prisutne su dvije tendencije. U kulturnoj javnosti Slovenije zalažu se za crkvene arhive koji bi imali status kao i ostali državni arhivi, u cilju njihove jače integriranosti s ostalom arhivskom službom. U

crkvenim su krugovima skloniji reguliranju statusa crkvenih arhiva kao nezavisnih ustanova.

B. Šuštar nije bio prisutan, pa je njegov referat o arhivskoj građi u muzejima pročitao na ovom skupu. Kao muzejski djelatnik on se iz praktičnih razloga zalaže za fleksibilna zakonska rješenja u odnosu na arhivsku građu u muzejima, jer bi suviše krut pristup mogao izazvati probleme u odnosima arhiva i muzeja.

Posljednja dva referata (Z. Rajh i M. Novak) bave se novim vrstama arhivske građe i to nekim tehničkim aspektima zaštite, ali i pitanjima korištenja. Posebno pitanje pri korištenju je presnimavanje onih zapisa koji imaju "copyright". Korištenje u pravilu uključuje pravo kopiranja, ali u ovom slučaju to može biti u sukobu s pravima stvaratelja takvih zapisa. Glede brzih tehnoloških promjena, Z. Rajh je mišljenja da zakon treba sadržavati samo osnovne odredbe, a da sve ostalo treba regulirati provedbenim propisima, koje je lakše mijenjati i na taj način prilagođavati promjenama.

Damir Validžić